

№15 Лекция тақырыбы: Қазақстан Республикасының сыртқы саясаты

Лекцияның оқыту нәтижелері:

1. Қазіргі Қазақстандағы құбылыстар мен тарихи үдерістері зерттеу барысында аналитикалық және аксиологиялық талдау дағдыларын игеру;
2. Заманауи қазақстандық даму үлгісінің ішкі ерекшеліктерін объективті және жан-жақты зерделей білу;
3. Қазақстан тарихының үдерістері мен тарихи құбылыстарды жүйелеу және сыни баға беру.

Лекция мазмұны.

1. ҚР сыртқы саясаты қалыптасуың негізгі факторлары.
2. ҚР-ның РФ, АҚШ, ҚХР-мен қарым-қатынастарының қалыптасуы мен бағыттары, нәтижелері
3. ҚР Орталық Азия республикаларымен қарым-қатынастары
4. Түркі әлемі интеграциясының бүгінгі бағыттары.
5. Қазақстанның қауіпсіздік бойынша халықаралық және аймақтық ұйымдармен ынтымақтастығы

1. ҚР сыртқы саясаты қалыптасуың негізгі факторлары. Қазақстан өзінің тәуелсіздігін алғаннан кейін, егемен мемлекет ретінде халықаралық байланыс жасауға, өзінің сыртқы саясатына айрықша көңіл бөледі. Бұрын КСРО-ның құрамында болғанда Қазақстанның ондай мүмкіндігі, жеке саясат жүргізу құқы болмаған.

Қазақстан өзінің сыртқы саясатында, әсіресе, басты үш мәселеге ерекше назар аударады. Біріншіден, басқа елдермен, соның ішінде бұрынғы Одаққа кірген республикалармен, Азия, Тынық мұхит, Таяу Шығыс аймағы, Еуропа елдері және Америка Құрама Штаттарымен халықаралық байланысты өркендету. Екіншіден, шет елдермен тек дипломатикалық байланыс қана орнатып қоймай, сонымен қатар олармен мәдени-экономикалық байланысты күшейту, сол арқылы алдыңғы қатарлы өркениетті елдердің қатарына қосылу. Үшіншіден, Қазақстанның қауіпсіздігін сақтау, дүниежүзілік соғысты болғызбау, ядролық қаруды қолдануды болдырмау.

Міне осы бағытта 1991 жылдан бастап тәуелсіз Қазақстан көптеген игі шараларды іске асыруда. Бұл уақыт ішінде Қазақстан Республикасын дүние жүзінің 180-нен астам мемлекеті таныды. 2008 жылдың басына дейін Қазақстан 70-тен астам елдермен дипломатиялық қатынастар орнатты. Қазақстанды алғашқылардың бірі болып Түркия, АҚШ, Франция және т.б. мемлекеттер мойындады. Қазірде Қазақстан шет елдерде 60-тан астам дипломатиялық және консулдық өкілдіктер ашты. Ал Алматыда және Астанада 80-нен аса шетелдік елшілік пен миссия, халықаралық және ұлтаралық ұйымдардың ондаған өкілдігі жұмыс істейді.

Қазақстан соңғы жылдары өзінің экономикасы мен әлеуметтік жағдайын одан әрі дамыту арқылы әлемнің бәсекеге қабілетті 50-өркенді мемлекетінің қатарына енуді стратегиялық мақсат етіп қойды. 2006 жылы бұл көрсеткіш бойынша есепке ілінген 117 елдің ішінде Қазақстан 61-орынды иеленді және көрсеткішке іліккен ТМД-дағы елдердің алдыңғы қатарына шықты. 2010 жылы Қазақстан ЕҚЫҰ (Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйым) Төраға болып сайланды. Ол еліміздің әлемдегі орнын айшықтай түсті.

2. ҚР-ның РФ, АҚШ, ҚХР-мен қарым-қатынастарының қалыптасуы мен бағыттары, нәтижелері. Қазақстанның сыртқы саясатында ерекше назар аударып отыратын мәселе, ол – өзінің ең жақын және ірі көрші мемлекеттермен, соның ішінде солтүстікте Ресеймен, ал шығыста Қытай Халық Республикасымен ойдағыдай қарым-қатынас орнату. Осы саясаттың нәтижесінде Қазақстан Республикасының егемен ел

ретіндегі алдағы болашағы да байланысты. Қазақстан үш ғасырға жуық уақыт Ресеймен тарихи сабақтас, тағдырлас, көршілес қонып, шекаралас болып қатар өмір сүрді. Ресеймен, орыстармен қарым қатынастың қандай болуы, оны қалай құру жөнінде қазақтың ғұламалары, дана билері өз заманында –ақ айқын да анық айтып кеткен. Ал егемендік алғанға дейін жетпіс төрт жыл бойы Қазақстан мен Ресей Кеңестер Одағы құрамында өз тәуелсіздігін қойып, өз мүдделерін ұмытып, ортақ шаруа атқарып, ортақ қазанға қызмет етті. Барлық шаруашылық, бір тіршілік осыған бейімделіп, Кеңес өкіметінің талабын орындады. Кеңес Одағы ыдырағаннан кейін екі елдің арасында тең құқықтық негізінде саяси және экономикалық қатынастар орнады.

Осы жағдайларды ескере отырып Қазақстан мен Ресей 1991 ж. КСРО тарап, тәуелсіздікке қол жеткеннен кейін өздерінің сыртқы саясатында халықаралық құқық принциптері негізінде бір-бірімен стратегиялық байланыс, достық, тату-тәтті көршілік және өзара тиімді ынтымақтастық қатынастарды дамытуға айрықша көңіл бөліп келеді. Оған Қазақстан мен Ресей арасында 1992 ж. 25 мамырдағы Достық, ынтымақтастық және өзара көмек туралы шартқа қол қоюдың зор тарихи маңызы бар. Ал 1995 жылы 20-шы қаңтардағы Қазақстан мен Ресей ынтымақтастығын кеңейту және тереңдету туралы бірлескен декларацияда екі ел жоғарыдағы қол қойған шарттарды одан әрі бұлжытпай орындап отыратындығы жөнінде мәлімдеді.

1996 жылы 27 ші сәуірде Ресей Федерациясының Президенті Б.Ельцин мен Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев Алматыда кездесіп, Қазақстан мен Ресей бірлескен Декларациясына қол қоюының маңыны өте зор болды. Онда Қазақстан мен Ресейде жүргізіліп жатқан демократиялық қайта құрулар мен саяси –экономикалық реформалардың екі ел халықтарының болашағы үшін үлкен мәні бар екендігі атап көрсетілді. Мемлекеттің басшылары бұдан былай да екі ел арасындағы егемендікті, тәуелсіздікті құрметтеу, аумақтық тұтастық пен бір бірінің ішкі істеріне араласпай принциптерін сақтау негізінде дами беретінін қуаттады.

Ресей Федерациясымен мен Қазақстан арасында ынтымақтастықтың одан әрі тереңдеп дамуында 1998 жылы 6 шілдеде Мәскеуде қол қойылған ХХІ ғасырға бағдарлаған мәңгілік достық пен ынтымақтастық туралы Декларацияның тарихи маңызы ерекше. Оның негізінде Қазақстан мен Ресей Каспий теңізінің құқықтық мәртебесі мәселесін шешуді тоқтап қалған жерінен алға жылжытты. Екі мемлекет арасындағы қаржылық өзара келіспеушіліктерді реттеу және Байқоңыр космодромын бірлесіп пайдалану мәселелері шешілді.

2000 жылдың 25 қаңтарында Н.Назарбаев пен Ресей Президенті В.Путинмен кездесуі болды. Онда екі жақты қарым қатынасты одан әрі жетілдіре түсуге жете мән берілді. Ал 2002 жылы желтоқсан айында Қазақстан Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Мәскеуге ресми сапар барысында Қазақстан мен Ресей арасында қалыптасқан достық байланыстарды барынша тереңдетуге күш салынатыны баса айтылды. Олардың ішінде Байқоңыр ғарыш кешенін одан әрі бірлесіп пайдалану мәселесі тағыда сөз болды. Сондай-ақ, аймақтық және халықаралық көкейкесті проблемалар төңірегінде жан-жақты пікір алмасылды. Екі жақты деңгейдегі, ТМД ЕурАзЭҚ, Ұжымдық қауіпсіздік, ШЫҰ шеңберіндегі ынтымақтастық қарым қатынастар аймақтағы елдер қауіпсіздігінің, интеграциялауының басты кепілі болып табылатыны атап көрсетілді.

Қазақстан мен Ресей арасындағы саяси байланыстар 2003-2004 жылдары одан әрі дами түсті. Оған 2003жылы Ресейде Қазақстан жылының жариялануы үлкен әсерін 2003 жылы Ресей орталығы мен облыстарында 150-ден астам түрлі деңгейдегі іскерлік кездесулер, мәдени шаралар мен отандық өнімдер көрмелері өткізіліп, екі жақты тиімді келісім шарттарға қол қойылды. Қазіргі кездерде екі жақты тиімді қарым-қатынастардың шартты құқықтық негізі 350 ден астам келісімдер мен шарттардан тұрады. Солардың ішінде екі ел, әсіресе Евразия кеңістігіндегі тұрақтылықты нығайтуға, ұлттық, аймақтық және халықаралық қауіпсіздікті күшейтуге ерекше назар аударады.

Қазақстан мен Ресей Еуразия аймағының, Каспий теңізінің тұрақтылығы мен қауіпсіздігіне де аса зор мән береді. Екі мемлекетте Каспийді бейбітшілік, достық және ынтымақтастық аймағы деп таниды және бұл аймақта соғыс жанжалына, ланкестік көріністеріне, ұйымдасқан қылмысқа орын жоқ деп санайды.

Ресей мен Қазақстан арасындағы мемлекеттік шекараны делимитациялау жөніндегі бес жылдан астам уақытқа созылған келіссөздер 7591 шақырымды қамтитын мемлекеттік шекараларын айқындайтын тарихи құжатқа 2005 жылы қаңтарда екі жақты қол қоюмен аяқталды.

2006 жылы екі елдің Президенттері 13 мәрте кездесті. Соның нәтижесінде 20-дан астам мемлекетаралық, үкіметаралық және салааралық қазақстандық ресейлік маңызды келісімдер бекітілді. Ал 2007 жылдың мамыр айында Астанада жүргізілген келіссөздер қорытындысында үш құжатқа қол қойылды. Оның біріншісі – Қазақстан мен Ресейдің 2007-2008 жылдарға арналған стратегиялық бірлескен іс-қимыл жоспары. Оған - ғарышты игеру, жаңа үлгідегі әскери-техникалық ынтымақтастық, отын-энергетика кешені, мен атом энергиясын бейбіт мақсатқа пайдалану және т.б. мәселелер жатады. Бұл құжатқа Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаев пен Ресей Президенті В.В.Путин қол қойды. Екіншісі – ҚР үкіметі мен РФ Үкімет арасында сауда өкілдіктерінің бөлімшелерін ашу туралы келісім. Үшіншісі – ҚР Үкіметі мен РФ Үкіметі арасында 2008 жылдан бастап уран байыту халықаралық орталық құру туралы келісім. Ал 2007 жылғы желтоқсанда Мәскеуде өткен кездесуде Каспий бойында газ құбырын салу туралы уағдаласты. Қорыта айтқанда, Қазақстан мен Ресейдің достық қарым-қатынасы, әсіресе, соңғы жылдары бұрын-соңды болмаған дәрежеге көтерілді.

Қазақстан үшін Оңтүстік Шығыстағы үлкен көрші – Қытайсыз әлдебір үлкен саясат жүргізу қиын екенін ерекше атап айту керек. Сондықтан тәуелсіздік тізгіні қолға тигеннен бері Республиканың сыртқы саясатында темірқазыққа айналған бағдарлама – Қытай Халық Республикасымен қарым-қатынасты айқындау. Міне, осы бағытта Қазақстан бірқатар шараларды іске асырып, Қытаймен достық байланысты орнатуда едәуір табыстарға қол жетті. Алғашқы кездегі басты міндет жан жақты экономикалық байланыстарды дамытып, шекарадағы шиеленістерді тоқтату еді. Оның үстіне, Қазақстанның стратегиялық мақсаты – Қытай арқылы дүние жүзіне шығудың және бір жаңа жолын ашу. Өйткені Қазақстан өзінің тәуелсіздігін алғанға дейін, шет елдермен экономикалық және саяси байланыстарды тек Орталық, яғни Ресей, арқылы жасап келген болатын. Енді Қытаймен қарым-қатынасты қалыпты жағдайға келтірумен байланысты елімізге сыртқы рынокқа шығудың баламалы қосымша жолдарына түсу мүмкіндігі туды.

Атап айтқанда, 1990 ж. Қазақстан мен Қытай темір жол арқылы өзара байланысы іске асты, сөйтіп біздің республика Тынық мұхит жағалауына ең қысқа жолмен шығу мүмкіндігіне ие болды. Қазақстан-Қытай қарым-қатынасының дамуы өте жоғары қарқын ала бастады. Қазақстан Республикасы Президентінің Қытай Халық Республикасына 1992 ж. тамызда барған алғаш сапарынан бастап, барлық байланыс жолдарын ашудың сәті түсті. Сөйтіп, екі елдің арасында сауда- саттық соңғы жылдары ондаған есе өсті. Темір жолдың жүк тасу қабілеті артты. 1997 ж. қыркүйектің 25 күні Алматыда өткен Қазақстан және Қытай делегациялары арасындағы келіссөз барысында Батыс Қазақстан мен Батыс Қытайды жалғастыратын мұнай құбырына шығыстағы көршіміз тарапынан 9,5 миллиард доллар жұмсау жөнінде шартқа қол қойылды. Мұның өзі саяси-экономикалық байланысты нығайтуға, шекара маңында тыныштық пен бейбіт өмірді сақтауға кепілдік береді. Сондай-ақ, бұл Азия-Тынық мұхит аймағындағы тұрақтылықты, қауіпсіздікті және дамуды қамтамасыз ету ісіне екі елдің бірлесе қосқан маңызды үлесі болып табылады.

1998-1999 жылдары белсенді дипломатиялық әрекеттер арқылы Қытай мен Қазақстан арасында тағыда жаңа маңызды уағдаластықтарға қол жеткізілді. Ең алдымен шекараны нақтылау негізінен аяқталды. Қытаймен арадағы шекараны айқындап белгілеу Қазақстанның ұлттық қауіпсіздігіне қосымша кепілдіктер берілгенін білдіреді. Бұл осы

қуатты мемлекетпен достық және өзара тиімді ынтымақтастық саясатын жалғастырудың негізі болып саналады.

Жалпы Қазақстанның егемендік алған кезінен бастап ҚХР басшыларымен өзара кездесу, келіссөздер жүргізу біздің елдің сыртқы саясат тіршілігінің тұрақты құбылысына айналды. Осы уақыт ішінде екі мемлекеттің арасында құқықтық негізді қалайтын жүзден астам екіжақты шарт пен келісім құжат қабылданыпты. Мұның өте зор маңызы бар екендігін айтқан жөн.

2003 жылдың маусымында Қытай Халық Республикасы басшылығының Қазақстанға сапары барысында мемлекет басшылары Қазақстан мен Қытай арасындағы Бірлескен Декларацияға қол қойды. Соның нәтижесінде екі елдің өзара қарым-қатынасын ары қарай дамыту жолдары айқындалды. Қазақстан-Қытай Ынтымақтастығы туралы бағдарлама қабылданды. Бұл құжатта екіжақты ынтымақтастықты жандандыруға бағытталған бірқатар іс-шараларды жүзеге асыру көзделді. Осының нәтижесінде Қытайдағы Гонконг және Шанхай қалаларында Қазақстан Республикасының Бас консулдығы ашылды. Ал Шыңжаң-Ұйғыр автономиялы ауданының орталығы Үрімші қаласында 1995 жылдан бастап паспорт визалық орны қызмет етеді.

2004 жылдың мамыр айында Қазақстан мен Қытай арасындағы мұнайгаз ынтымақтастығы, оның ішінде Атасу-Алашанькоу мұнай құбырының құрылысы туралы келісімге қол қойылды. Ол 2004 жылдың тамызында басталды, 2005 жылдың желтоқсан айында аяқталды. Салынған құбырдың ұзындығы – 990 шақырым. Оған 1 миллиард доллардан астам қаржы жұмсалды. Жасалған келісімдер бойынша Қазақстан-Қытай арасында сауда-экономикалық ынтымақтастық жөніндегі үкіметаралық бірлескен комиссия құрылып, ойдағыдай жұмыс істеуде. Нәтижесінде Қазақстан мен Қытай арасындағы сауда айналымы 2002 жылы 1 миллиард 336 миллион АҚШ долларын құраған болса, 2003 жылы бұл көрсеткіш 2 миллиард 152 миллион долларға өсті. Ал 2007 жылы екі елдің тауар айналымы 14 млрд. доллардан асты.

Қазақстанның сыртқы саясатында АҚШ-пен қарым-қатынасының маңызы өте зор. Бұл қарым-қатынас АҚШ Қазақстан Республикасын мемлекет ретінде таныған 1991 ж. 25 желтоқсанынан мемлекеттер арасында елші дәрежесіндегі толыққанды дипломатиялық қатынастар орнады. Осылайша, ұлы мемлекеттердің ішінде Қазақстанды алғашқылардың бірі болып таныған АҚШ оның тәуелсіз мемлекет ретінде қалыптасуына өзінің мүдделі екенін көрсетті. Екі мемлекет арасында қарым-қатынастық байланыстар орнатылған алғашқы күндерден бастап, ол жоғары деңгейлерде үнемі қолдау тауып келеді. 1991 жылдың желтоқсанында Мемлекеттік хатшы Дж. Бейкер Алматыға келіп, Н.Ә. Назарбаев және басқа да ресми адамдармен келіссөздер жүргізді. 1992 жылы Қазақстанға Еуропадағы қауіпсіздік және қарым-қатынастар жөніндегі АҚШ Конгресі комиссиясының делегациясы келді. Сол жылғы мамырда Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаев Америка Құрама Штаттарына алғашқы сапармен барды. Осы сапардың барысында: «Сауда қатнастары жөніндегі келісім», «Қаржы салымдарын өзара қорғау жөніндегі шарт», «Қазақстан Республикасы және АҚШ үкіметтері арасындағы өзара түсіністік жөніндегі меморандум», «Қос қабат салық салуды болдырмау жөніндегі конвенция келісімі туралы» бірлескен мәлімдемелерге қол қойылды. Сөйтіп, екі жақты қарым қатынастардың шарттық-құқылық негіздері қаланды.

Осыдан кейінгі жылдары Қазақстан мен Америка қарым қатынастары серпінді түрде дамып келеді. Соның нәтижесінде Қазақстан АҚШ тың өзара демократиялық әріптестік деңгейіне көтерілді. Қазіргі кезде АҚШ Қазақстан экономикасының аса ірі инвесторы болып отыр. Оның толық дәлелі ретінде 1997 жылы қол қойылған экономикалық әріптестік бағдарламасын, сондай-ақ, Қарашығанақ кеніші жөніндегі және Каспий қайранын бөлісу жөніндегі келісімдерді айтуға болады. Вашингтон Қазақстанға Орталық Азиядғы тұрақтылық пен қауіпсіздік тұғыры, өзінің осы аймақтағы басты серіктесі ретінде қарайды.

АҚШ мемлекеті Қазақстанның әлеуетін қорғай отырып, оған демократиялық, экономикалық өркендеу барысында өзінің қолдауын көрсету; Қазақстан мен АҚШ жаңа ғасырда аймақтық, сондай-ақ, ғалымдық негізде тұрақтылықты қамтамасыз ету мақсатында ынтымақтастық үшін барлық мүмкіндіктерді пайдалануға ұмтылады.

«Мызғымас азаттық» операциясының шеңберінде халықаралық коалиция ұшақтарының ұшып өтуі үшін Қазақстан өзінің дәлізін ұсынды. Американдық ұшақтардың төтенше жағдайда Қазақстанға қонуы туралы Меморандум әзірленді.

Қазірде бұл саладағы екі ел күш-жігерінің жұмылдырылуы-халықаралық ланкестікке қарсы (антитеррористік) коалиция табысының міндетті шарттарының бірі болып табылатыны сөзсіз. Біздің мемлекетіміздің тәуелсіздігіне он жыл толуына орай жіберген құттықтау хаттында АҚШ Президенті Дж.Буш Қазақстан Халықаралық қоғамдастық үшін аймақтағы тұрақсыздық пен жанжалдарға қарсы шешуші рөл атқаратынын қуаттады.

Қазақстан мен АҚШ тың түрлі салаларда қол жеткізген байланыстары одан ары дами түсті. Оған әр түрлі деңгейдегі екі жақты кездесулердің, делегациялар алмасулардың үлкен әсері тиді. Тек 2005-2006 жылдары АҚШ-тың мемлекеттік хатшысы Кондолиза Райстың, Энергетика министрі – Сэмуил Болманның, Ауыл шаруашылық министрі Майк Иоханнстың, бұрынғы Президент Билл Клинтонның келуі барысында энергетика саласында, қауіпсіздікті қамтамасыз ету, сауда-экономикалық ынтымақтастықты дамытуға қатысты мәселелер талқыланды.

АҚШ тың халықаралық ланкестікке, діни экстремизмге қарсы күрестегі Ирак пен Ауғаныстандағы қайта жаңғырту саясатында Қазақстанның сенімді одақтасы екендігі ерекше атап көрсетілді.

3. ҚР Орталық Азия республикаларымен қарым-қатынастары. Қазақстан үшін Түркия, Пәкістан, Үндістан, Иран мемлекеттерімен, сондай-ақ Азияның Жапония, Оңтүстік Корея сияқты және басқа елдерімен ынтымақтастықтың дамуының да мәні өте зор. Қазақстанға ортақ шекарасымен, қалыптасқан шаруашылық байланыстарымен, экономикасының өзара бірін бірі толықтырумен және өзара тәуелділігімен қоян қолтық араласа отырған, тарихи және мәдени-этникалық игіліктері ортақ Орта Азиядағы – Өзбекстан, Қырғызстан, Тәжікстан, Түрікменстан мемлекеттерімен тығыз қарым-қатынас жасау өте маңызды. Осы бағытта 1994 жылы Орталық Азия экономикалық қауымдастығы құрылды. Оған Қазақстан, Өзбекстан, Қырғызстан, кейіннен 1998 жылы төртінші мемлекет Тәжікстан қосылды.

Осы елдер арасындағы жасалған Шартқа сәйкес Мемлекетаралық кеңес пен оның негізгі институттары – Премьер-министрлер кеңесі және олардың тұрақты органы – Атқару комитеті құрылды. 1994 жылғы шілдеде қаржы қоры оған қатысушы елдердің жарналарынан құралған Орталық Азия ынтымақтастық және даму банкін құру туралы келісімге қол қойылды.

Ортақ экономикалық кеңістік туралы шартқа қол қойылғаннан кейінгі жылдар ішінде көпжақты ынтымақтастықтың маңызды бағыттары, көкейкесті халықаралық күрделі мәселелері және республикалардың экономикалық интеграциясы бойынша 200-ден астам құжаттарға қол қойылды. Солардың ішінде ең маңыздысы – Орталық Азия экономикалық қауымдастығының 2005 жылға дейінгі интеграциялық даму стратегиясының қабылдануы еді.

ОАЭҚ мемлекет басшыларының 2000 жылғы сәуір және маусым айларындағы Ташкент және Душанбе кездесулері олардың интеграцияға ұмтылысын тағы да растап берді. 2001 жылғы қаңтар айында Орталық Азия экономикалық қауымдастығына мүше елдер басшыларының Алматыда өткен кездесуінде Қазақстан, Қырғызстан, Тәжікстан және Өзбекстан республикалары бірігіп, Орталық Азияны еркін сауда аймағына айналдыруды көздейтіні туралы әңгіме болды. Оған қоса кедендік, төлемдік және валюталық одақ құру мәселесі де қаралды. Сөйтіп, түпкі мақсат тауар, қызмет көрсету, капитал рыногының ортақтығына қол жеткізу болып отырғаны атап көрсетілді. Ал 2002

жылдың ақпан айынан бастап Орталық Азия экономикалық қауымдастығы жаңа келісілген құжат негізінде «Орталық Азия ынтымақтастығы» болып қайта құрылды. Оған қатысушы мемлекет басшыларының кезекті төртінші саммиті 2002 жылы желтоқсан айында Қазақстан Республикасының орталығы –Астанада болып өтті. Саммиттің күн тәртібінде қаралған мәселелер: 2002 жылдың 5-6 қазанында Душанбеде өткен кездесуде қол жеткізілген уағдаластықтарды іс жүзіне асыру; аймақтағы қауіпсіздік проблемалары мен экономикалық ынтымақтастық және халықаралық саясаттың көкейкесті мәселелерінде «Орталық Азия ынтымақтастығы» ұйымына мүше елдердің өзара ықпалдастығы және т.б.

2003 жылғы шілде айында Алматыда «Орталық Азия ынтымақтастығы» ұйымына мүше мемлекеттер басшыларының тағыда бір жоғары дәрежелі кездесуі болып өтті. Кездесуде бірнеше құжатқа қол қойылды. Оның ең маңыздысы өзара қарым- қатынаста туыс елдердің мүдделеріне сәйкес келетін саясат жүргізуді жалғастыру және осыған жауап беретін қағидаларды жақындастыратын бірлескен мәлімдеме еді. Онда ынтымақтастық ұйымына мүше мемлекеттер басшылары ланкестікпен, экстремизммен және есірткіні заңсыз айналымымен күресуге ерекше назар аударылды. Бұдан басқа саммит мәжілісінде Орталық Азия аймағында су-энергетикалық ресурстарды тиімді пайдалану, төрт мемлекеттің де мүддесі көзделген коммуникациялық жобаларды жүзеге асыру және аймақтағы мемлекеттерді азық-түлікпен қамтамасыз ету жөнінде жан-жақты сөз болды. Ал 2004 жылы 18 қазанда Тәжікстан астанасы - Душанбеде Орталық Азия ынтымақтастығы Ұйымына (ОАБҰ) мүше мемлекеттер басшылары кеңесінің кезекті отырысы өтті. Онда *төрт мәселе* қаралды. *Біріншісі* – Орталық Азия ынтымақтастығы Ұйымының құрамына Ресей Федерациясын қабылдау; *екіншісі* – 2004 жылдың мамырында Астанада өткен Орталық Азия ынтымақтастығына мүше мемлекеттер басшыларының қол жеткізген келісімдерін жүзеге асыру барысы; *үшіншісі* – Орталық Азия ынтымақтастығының мүше мемлекеттердің Ауғанстанмен аймақтық қауіпсіздік және ынтымақтастықтың негізгі бағыттары; *төртіншісі* – Орталық Азия ынтымақтастығына мүше мемлекеттер басшылары кеңесінің кезекті төрағасы туралы.

Саммит отырысындағы басты жаңалық Ресей Федерациясының Орталық Азия ынтымақтастығы Ұйымына толық құқылы мүше болып қабылдануы еді. Бұл ұйымның халықаралық аясында беделін көтере түсуде үлкен маңызы бар жағдай болып табылады. Кездесуде Ұйымға мүше мемлекеттер су-энергетикалық, көлік-коммуникациялық және азық-түліктік концорсиумның тұжырымдамасын дайындауға қол жеткізгені атап көрсетілді. Бұл тұжырымдаманы Дүние жүзілік банк, Ислам Даму Банкі қолдайтындығы айтылды. Отырыс барысында белгілі болғандай, ынтымақтастыққа мүше елдердің басшылары Ауғаныстанды қалпына келтіруге қолдау көрсетіп, бұл елдің әлеуметтік-экономикалық ахуалын сауықтыруға арналған бағдарламаларды жүзеге асыруына көмектесетіндерін де ашық мәлімдеді.

2005 жылғы 27 қыркүйекте Душанбеде Орталық Азия ынтымақтастығы ұйымына мүше Мемлекеттер премьер-министрлер кеңесінің алғашқы отырысы болып өтті. Онда тараптар Ұйымға мүше мемлекеттер басшыларының 2004 жылдың қазанында осында, яғни Душанбеде, өткен саммиттің қорытындылары бойынша президенттер берген тапсырмалардың орындалу барысы талқыланды.

Кеңес Орталық Азия өңіріндегі сауда-экономикалық, өңірлік және гуманитарлық қызметтестікті тереңдетуге жағдай жасайтын бірқатар шешімдерге қолдау білдірді. Олардың қатарында Ұйымның қызметін одан ары жандандыруға бағытталған аса маңызды құжаттар бар. Сонымен бірге, бұл кездесуде ОАБҰ-ға мүше Мемлекеттер басшылары кеңесінің кезекті отырысын өткізу туралы мәселе де күн тәртібінде арнайы қойылды.

Осыдан кейін 2005 жылы қазан айында Петербург қаласында «Орталық Азия ынтымақтастығы» ұйымына мүше мемлекеттер басшыларының саммиті болып, онда маңызды ұйымдастыру мәселесі қаралды. Атап айтқанда, «Орталық Азия

ынтымақтастығы» ұйымы мен Еуроазиялық экономикалық қоғамдастықты біріктіріп, біртұтас интеграциялық бірлестікке айналдыру туралы шешім қабылданды. Өйткені бұл екі халықаралық ұйым қатар өмір сүрген кезде, олардың бір-бірін қайталағанын, ал олар өзара біріккен кезде жұмсалатын шығындардың белгілі мөлшерде қысқаратынын және ең бастысы, бұл бірігудің «ОАҰ» ұйымының да ЕурАзЭҚ-тың мүдделеріне толық сәйкес келетіні белгілі болды. Сондықтан үш жарым жылдан астам уақыт өмір сүрген «Орталық Азия ынтымақтастығы» ұйымы өз жұмысын тоқтатты. Бұдан былай оның шеңберінде қарастырылып және шешімін тауып келген мәселелер толықтай ЕурАзЭҚ-тың құзырына көшетін болады.

Еліміз тарихи өлшем бойынша өте қысқа мерзімде, халықаралық қатынастардың жауапты субъектісі ретіндегі беделін бекітті. Бүгінде біз өзекті әлемдік мәселелерді шешу және жаңа әлемдік тәртіпті құру ісіне белсенді қатысып қана қоймай, сол бағыттарда бір-қатар бастамалар көтеріп, оның оң шешілуі жолында нәтижелі шаруалар атқарудамыз. Осындай белсенділік пен нәтижелі іс-әрекеттің арқасында Қазақстан халықаралық аренада тұрақтылықтың, мемлекет дамуының қарқынды және өркендеген моделінің бастаушысы ретінде лайықты бағасын алып отыр.

4. Түркі әлемі интеграциясының бүгінгі бағыттары. Қазіргі саясаттанушылар, түркі елдері интеграциясын шартты түрде екі кезеңге бөліп қарастырады. Бірінші кезең - 90-жылдарды қамтиды, осы кезеңдегі интеграциялық үдерістерде Түркияның саяси, идеологиялық, экономикалық және мәдени ықпалы басымырақ болса, екінші кезең - 2000-жылдарды қамтиды, Қазақстанның саяси, қаржылық, ұйымдастырушылық, мәдени-гуманитарлық рөлі арта бастады деп өз көзқарастырын білдірді. Қазақстан түркі тілдес елдерімен жақын, достық қарым-қатынастар орнатуды көздеп, осы салада атқарылатын іс-шараларға мұрындық болып отырды.

1992 жылы 27 тамызда Қазақстан Республикасы мен Әзірбайжан Республикасы, 1992 жылдың 15 қазанында Қазақстан Республикасы мен Қырғыз Республикасы, 1992 жылдың 5 қазанда Қазақстан Республикасы мен Түркіменстан Республикасы, 1992 жылғы қараша айында Қазақстан мен Өзбекстан Республикасы мемлекеттер арасындағы дипломатиялық қатынастар орнатылды. Ал, қазақ елінің тәуелсіздігін әлемде бірінші болып таныған мемлекет – Түркия Республикасымен 1992 жылы 2 наурызда дипломатиялық қатынастар орнатылды.

1992 жылдан осы кезге дейін түркітілдес елдер басшыларының жоғары деңгейдегі саммиттері өткізіліп келеді. Бұл саммитердің түркі тілді мемлекеттердің интеграциясының дамуына тигізген әсері мол. Түркі әлеміндегі интеграциялық үрдістердегі бастамаларды дамытуға 2006 жылғы Анталиядағы Түркітілдес мемлекеттерінің басшылары саммитінің де маңызы зор.

2008 жылғы Ыстамбұл саммитінде түркітілдес елдердің Парламенттік Ассамблеясы (ТүркПА) құрылды.

Ал, 2009 жылы Нахчыванда өткен Түркітілдес елдердің ІХ саммитінде Елбасымыз Түркі кеңесі аймақаралық ұйымын құру жөнінде ұсыныс жасады. Осы жылы қазанда құрыған Түркітілдес мемлекеттер ынтымақтастығының кеңесі (ТТМЫК) де осындай интеграциялық үдерістердің қатарына жатқызуға болады. Бұл ұйымның алға қойған мақсаты – тарихы мен мәдениеті бір, тілі мен ділі, діні, әдет-ғұрпы, салт-дәстүрі ортақ түркітілдес мемлекеттердің сауда-экономикалық, мәдени-гуманитарлық ынтымақтастығын дамыту. 2010 жылы Астана қаласында құрылған Түркі Академиясы 2014 жылдан бастап өз жұмысын бүкіл түркі халқына ортақ халықаралық ұйым ретінде танытты.

2011 жылы Алматы қаласында Президент Н.Ә. Назарбаевтың ұсынысымен Түркітілдес елдердің ынтымақтастық кеңесі құрылды. Осы жылы Қазақстан Түркі кеңесі ұйымына төрағалық етті. Алматы саммитінде түркі мемлекеттері экономикалық ынтымақтастық

мәселелеріне ерекше назар аударды. Кездесуде түркі мемлекеттерінің халықаралық және аймақтық ынтымақтастық мәселелері жөніндегі ортақ ұстанымдары айқындалды.

2012 жылы Астана түркі әлемінің астанасы болып жарияланды. 2015 жылы 11 қыркүйекте Астана қаласында өткен саммитінде түркітілдес ықпалдастығының сауда-экономикалық бағыттарын дамытуға баса назар аударылды.

Интеграциялық үрдістер аясында Түрік республикасының қолдауымен көп жұмыстар атқарылды. Мысалы, Орталық Азия және Кавказ елдерінде түрік лицейлері ашылып, түркітілдес мемлекет жастары Түркияның жоғары оқу орындарына арнайы гранттар арқылы оқу мүмкіндігіне ие болды, мәдени бірлестікті нығайту мақсатында ТҮРКСОЙ (түркі елдерінің мәдениет және өнер саласындағы одағы) түркі тілдес елдердің халықаралық мәдени ынтымақтастығының органы ретінде ЮНЕСКО түрінде 1993 жылы 12 шілдеде Алматы қаласында түркі мемлекеттері Қазақстан, Түркия, Өзбекстан, Түркменстан, Әзірбайжан, Қырғызстан өкілдері қол қойылған келісімшарт негізінде құрылды.

Түркітілдес мемлекеттерге көмектесу үшін Түрік республикасының сыртқы істер министрлігінің жанында Түркітілдес елдерге көмек орталығы – ТИКА құрылды, түркітілдес елдермен қатынастың бірінші қатарға шыққандығын көрсету мақсатында Түрік республикасының Үкіметінде Түркі елдерімен байланыс Министрлігі де құрылды.

Қазақстанның сыртқы саясатында түркі әлемі халықтарының рухани мұрасын біріктіру және қайта құру мәселесіне елеулі мән берілуде. 2009 жылы қазанда Нахчыван қаласында (Әзербайжан) қол қойылған түркітілдес мемлекеттердің ынтымақтастық кеңесін (ТМЫК) құру туралы бастама көтерушілердің бірі де Қазақстан болды. Түркі академиясын құру сол мақсатқа қызмет етуде, оның ресми ашылуы 2010 жылы мамырда Астанада өтті. 2011 жылдың қазанында Алматыда ТМЫК-ның алғашқы саммиті ұйымдастырылды. Оның жұмысының қорытындылары бойынша қатысушылар түркітілдес елдер арасындағы ынтымақтастықты тереңдетуге бағытталған Алматы декларациясын қабылдады

5. Қазақстанның қауіпсіздік бойынша халықаралық және аймақтық ұйымдармен ынтымақтасығы. Қазақстан іргелес бес елмен 14 мың шақырымнан астам әлемдегі ең ұзақ құрлық шекараларын алғаш рет әлемдік тәжірибеге сай халықаралық шарттармен бекітіп, көршілес және әлемнің жетекші елдерімен достық және өзара пайдалы ынтымақтастық қатынастарын құрды. Бүгін еліміз 140-тан астам мемлекетпен дипломатиялық қарым-қатынас орнатты. Қазақстанның шетелдерде 70-тен астам дипломатиялық миссиялары, кәсіби дипломаттарының жеткілікті саны бар. Шетелдермен белсенді ынтымақтастықтың нәтижесінде мемлекетаралық, үкіметаралық және ведомствоаралық деңгейде 3 мыңнан астам әр түрлі салалардағы халықаралық шарттар жасалды.

Қазақстанның аймақтағы және әлемдегі саяси, қауіпсіздік, өркениеттік, экономикалық, экологиялық мәселелерге қатысты бастама көтеріп, оны шешу жолында жүргізіп келе жатқан табысты саясаты мен бастамалары әлем елдері тарапынан оң қабылданып, жаһанның жетекші елдерімен стратегиялық әріптестігі жарасып,

Қазақстанның экономикалық қуатының қарқынды өсіміне, сыртқы әлеммен сауда-экономикалық, сондай-ақ инвестициялық байланыстарының дамуына негіз болуда. Осы жылдар ішінде Елбасының жүздеген жұмыс және ресми сапарлары, сондай-ақ шетелдердің мемлекеттер, үкіметтер, халықаралық ұйымдар мен сыртқы саясат ведомстволары басшыларының Қазақстанға сапарлары өткізілді.

1992 жылы ерікті түрде ядролық қарудан бас тартып және жаһандық қауіпсіздікті қамтамасыз ету саласындағы Елбасының халықаралық бастамаларының арқасында қарусыздану үдерісінің және жаппай қырып-жою қаруын таратпаудың белсенді жақтаушысы бола отырып, Қазақстан әлемнің жетекші ядролық державаларынан халықаралық қауіпсіздік кепілдіктерін алды.

Қазақстанның әлемдегі қуаты жағынан 4-ші ядролық арсеналынан өз еркімен бас тартқанына екпін түсіре келіп, өзге елдерді осы үдерістен үлгі-өнеге алуға шақырды. Осындай жағдайда, яғни бүгінгідей дағдарысты кезеңде ядролық қарудың лаңкестердің қолына түспеуінің маңызы зор. Қазақстан ядролық терроризм актілерімен күрес жөніндегі жаһандық бастамаға белсенді қатысушы болып табылады. Бұған елімізде соңғы жылдары өтіп келе жатқан «Атом-анти-террор» жаттығулары мен ядролық материалдарды физикалық қорғау жөніндегі халықаралық конференция ұйымдастырылғаны дәлел бола алады.

2010 жылғы сәуірде Вашингтонда өткен Ядролық қауіпсіздік жөніндегі жаһандық саммит барысында АҚШ президенті Б.Обама Елбасымыз Н.Ә.Назарбаевты «халықаралық ядролық қаруды таратпау үдерісінің көшбасшысы» деп атады. Атомды бейбіт мақсатта пайдалануға қатысты, Қазақстан әлемдік қауымдастық алдында бірқатар маңызды бастамалар көтеріп, олардың орындалуы жолында нақты іс-әрекеттер жасауда.

Қазақстанның әлеуметтік-экономикалық табыстары сыртқы экономикалық байланыстардың негіздерін – экономикалық дипломатияны бекітті, елдің индустриялық-инновациялық бағдарламасын іске асыру мақсатында тікелей шетел инвестицияларын және жаңа технологияларын тартылып, жағымды сыртқы байланыстардың ауқымы артуда.

Алғашқы күннен басымдық беріліп, дұрыс таңдалған көпқырлы сыртқы саясатының арқасында тәуелсіздік жылдары ішінде Қазақстан экономикасына 130-дан астам млрд. доллар тартылды, жан басына шаққандағы табыс 10 мың доллардан асты.

Қазақстан – Орталық Азияға келген барлық сыртқы инвестициялардың 80 %-дан астамының қабылдаушысы. Әрбір іске асырылған инвестициялық жоба – ұлтымыздың және Қазақстанның әрбір жеке азаматының әл-ауқатының кепілі. Инвестициялар мен инновациялар жаңа мыңжылдықтағы жаңа Қазақстанның қозғалтқыш күштері болып табылады. Халқымыздың әл-ауқатының өсімі үшін, ел экономикасына инвестицияларды, инновацияларды және жаңа технологияларды тарту ісі бойынша отандық дипломатия айтулы нәтижелерге қол жеткізіп, табысты жұмысты жалғастыруда. *Географиялық және геосаяси тұрғыда* еуразия кеңістігінің қақ ортасында, әлемнің жетекші державаларымен көршілес орналасу, мемлекеттің сыртқы саясатына әсер етпей қоймауы мүмкін емес. Сол себепті тәуелсіздіктің алғашқы күнінен бастап, Қазақстан Ресей Федерациясымен және Қытай Халық Республикасымен екіжақты қарым-қатынастарға стратегиялық басымдық беріп, үнемі дамыту үстінде. Ресей Федерациясымен одақтастық қатынастарды дамыту – Қазақстан Президентінің сыртқы саяси бағытының сөзсіз жетістігі. Бүгін РФ-мен өзара ынтымақтастықтың басты жетістіктері өңірлік интеграцияда, сондай-ақ сауда-экономикалық әріптестікті кеңейту кеңістігінде жатыр. ҚР және РФ тандемі зор Еуразия кеңістігіндегі тұрақтылық пен дамудың берік факторына айналып, Еуразиялық Одақ шеңберінде қарқынды дамуда. Екі мемлекеттің саяси-экономикалық және мәдени салаларда терең ынтымақтастық жағдайында байланыстар орнатып, түрлі қарама-қайшылықтарға ортақ көзқарас қалыптастырулары, ТМД елдері арасындағы көптеген күрмеуі қиын мәселелерді нәтижелі шешуге мүмкіндіктер беруде.

Шығыстағы ұлы көршіміз – Қытай Халық Республикасымен барлық бағытты қамтитын стратегиялық ынтымақтастық қатынастарды нығайту Қазақстан сыртқы саясаты сындарлылығының айғағы. Жаһандық ықпалы арта түсіп отырған осы елмен екіжақты сауда-экономикалық байланысты терендету арқылы еліміз әріптестік әлеуетін өз мүддесіне пайдалануда.

Стратегиялық әріптестік дәнекерлері Қазақстанды Америка Құрама Штаттарымен байланыстыруда. Бұл факт екі ел президенттерінің 2006 және 2010 жылдарғы Біріккен мәлімдемелерінде көрініс тапқан. Өзара қызметтестіктің қол жеткізілген деңгейі өңірлік және жаһандық қауіпсіздікті қамтамасыз ету, ядролық қаруды таратпау режимін бекіту,

халықаралық терроризм мен экстремизмге қарсы тұру, энергетикалық тепе-теңдікті сақтау мәселелеріндегі өзара тиімді және тең құқылы ынтымақтастыққа негізделуде. Тәуелсіздіктің барлық жылдары ішінде Еуроодақпен белсенді саяси үнқатысу сақталуда. «Еуропаға жол» Мемлекеттік бағдарламасын іске асыру нәтижесінде Қазақстан негізгі Еуропа мемлекеттерімен ынтымақтастықты әріптестіктің аса жоғары деңгейіне шығара алды. Еуроодақ елдері бүгін Қазақстанның әлемдегі басты сауда және инвестициялық әріптесі болып табылады. Елдің индустриялық-инновациялық даму стратегиясын іске асыру мақсатында ЕО елдерінен озық техниканы және технологияларды тарту Қазақстанның сөзсіз жетістігіне айналды.

Қазақстан ЕО-ның берік және жауапты энергетикалық әріптесі болып қалуда. Қазақстан Еуропаға қуат көздерін жеткізуде ОПЕК-ке кірмейтін елдер ішінде Ресей мен Норвегиядан кейін үшінші орын алады. Еуропалық әріптестерге көпжақты немесе екіжақты пішінде «Қазақстан – ЕО: 2020» Энергетикалық хартиясын дайындау және қабылдау жөнінде ұсыныс жасалды. Біздің Еуропа елдерімен көпқырлы ынтымақтастығымыз ҚР мен ЕО арасындағы жаңа арқаулық келісімде көрініс табуы қажет.

Еуропалық бағытта қол жеткізілген табыстар Қазақстан сыртқы саясатының азиялық векторын күшейту туралы шешім алуына мүмкіндік берді. Тәуелсіздік жылдары ішінде Қазақстан Орталық Азиядағы өз ұстанымдарын нығайтты. Отанымыз өңірлік экономиканы белсенді инвестициялау мен қазіргі кездегі сынақтар мен қатерлерге бірге қарсы тұруда Орталық Азия елдерінің күш-жігерін біріктіру бойынша саясат жүргізуде. Қауіпсіздік, су-энергетикалық ресурстарды тиімді пайдалану, еңбек миграциясы проблемалары мен өңір өмірінің басқа да өзекті мәселелері назарымыздан тыс қалмақ емес. Қазақстан аумағынан халықаралық терроризм, есірткі трафигі, діни экстремизм қатерлері шығатын Ауғанстанның тұрақты және орнықты дамуына мүдделі. Елімізде ауған жастарын оқыту үшін 50 млн. доллар бөлу жөніндегі бастаманы қоса алғанда, Қазақстанның ИРА-ға гуманитарлық көмек көрсету туралы шешімі де әлемдік қоғамдастық тарапынан қанағатпен атап өтілді. ЕҚЫҰ-ға төрағалығы барысында ұйымға мүше елдердің назарын Ауғанстан мәселесіне бұрып, оның тек аймақ мемлекеттеріне қатысты емес екендігін түсіндіріп, ортақ проблеманы бірге шешуге қатысты нақты ұсыныстар жасады.

Сыртқы саясат және дипломатия әрқашан да елдің әлеуеті мен қуатының көрсеткіші ретінде қала береді. Біз қарқынды дамып келе жатқан көпұлтты еліміздің мүдделеріне халықаралық аренада табысты өкілдік етудеміз.

Еліміздің жаһандық және өңірлік деңгейлердегі көпжақты құрылымдар жұмысына белсенді қатысуы халықаралық беделіміздің күшеюіне мүмкіндік беруде. Бұл ретте Қазақстан қызметі БҰҰ жарғысының мақсаттары мен қағидаларына сәйкес келетін халықаралық ұйымдарда ғана көрініп отыр.

БҰҰ мүшесі ретінде, өткен жылдар ішінде Қазақстан осы беделді көпжақты ұйымда көрнекті орынға ие бола алды. Қазақстандық бастамалардың бірқатарын әлемдік қоғамдастық қолдады, бұл еліміздің жағымды халықаралық беделінің қалыптасуына жәрдемдесті. Кейбіреулері ілгерілету кезеңінде тұр. Сөйтіп, Қазақстан БҰҰ Бітімгерлік күш-жігер қорын құруды, Жаһандық энергетикалық-экологиялық стратегияны қабылдауды ұсынды, «Жасыл көпір» кең ауқымды экологиялық бастаманы және бірқатар басқа идеяларды алға шығарды. Еліміздің жаһандық мәселелерді шешудегі нақты қадамдары мен сыртқы саясатының жетістіктерінің нәтижесінде 2017-2018 жылдары БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің тұрақты емес мүшелігіне сайланды. Бұл Қазақстанның әлемдік қауымдастық алдындағы саяси салмағының өсуі мен ширек ғасырдағы дипломатиясының жеңісі.

Тәуелсіздіктің алғашқы жылдары аймақтағы қауіпсіздік проблемаларын шешу БҰҰ Бас Ассамблеясында Азиядағы өзара келісім шаралары жөніндегі кеңес құру туралы бастама көтеріп, аймақтағы жетекші 16 мемлекеттің басшыларын жинап, оның Алматы-

дағы алғашқы саммитінде, соғыс алдында тұрған Үндістан мен Пәкістан басшыларын дөңгелек үстел басына отырғызып, қақтығыстық жағдайды алдын алуға мүмкіндік берді. Қазақстан сол кезде ұйымның жұмысына қарқын беруінің арқасында бүгінде ауыз толтырып айтарлық табыстарға қол жеткізуде. Бүгінгі таңда әлемдік қоғамдастық еліміздің бұл бастамасын Азиядағы қауіпсіздік проблемалары бойынша үнқатысу мен консультациялар өткізу, пәтуа негізінде шешімдер қабылдау және нақты шараларды іске асыру үшін бірегей мемлекетаралық алаң ретінде қабылдауда. Еуропадағы қауіпсіздік және ынтымақтастық ұйымындағы төрағалық және 2010 жылы Астанада осы ұйымның Саммитін өткізу қазақстандық дипломатияның ең ірі жетістіктерінің бірі болды. ЕҚЫҰ-дағы төрағалық Отанымыздың жылнамасына жарқын тармақ болып мәңгілікке енді, ал Астана саммиті ХХІ ғасырдың бірінші онжылдығындағы ең ірі халықаралық оқиғалардың біріне айналды. ЕҚЫҰ-ның құлдырап бара жатқан қызметін жаңа сатыға көтерді. Қазақстан ЕҚЫҰ-да посткеңестік елдердің ішінен және Орталық Азия республикалары арасынан алғаш төраға болған ел болғандықтан, ұйымның жұмысын жетілдіріп қана қоймай, оның және мүше мемлекеттердің көңілін аймақ мәселелеріне бұрып, өңірде көптен бері қордаланып қалған, күрмеуі қиын, барлығына ортақ сұрақтарды шешуге бұрғаны белгілі.

Қазақстанның 2010-2011 жылдардағы Шанхай ынтымақтастық ұйымындағы төрағалығы табысты болды. 2011 жылғы 15 маусымда Астанада өткен ШЫҰ-ға мүше мемлекеттер басшылары кеңесінің мерейтойлық отырысы елімізді шырқау биікке көтерді. Саммит қорытындылары сыртқы саясаттың жаһандық және өңірлік мәселелерін шешудегі Қазақстанның ролі мен орнын одан әрі жоғарылата түсті. 2011 жылғы Ислам Ұнтымақтастығы Ұйымындағы төрағалығы аса үлкен табыспен өткені баршамызға белгілі. Қазақстан ұйымның жұмысына жаңа серпін беріп, ЕҚЫҰ-дағы табысты төрағалығының жеңістерін пайдалана отырып, ислам әлемі елдеріндегі қордаланған мәселелерді орнынан қозғауға барынша атсалысқаны белгілі. ШЫҰ-на мүше мемлекеттердің Астанадағы кездесуі мұсылман қоғамдастығы үшін сол кезеңдегі ең ірі саяси оқиға қатарында есте қалды. Төрағалық барысында ислам әлемі мен Батыс арасындағы үнқатысуды кеңейтуді қоса алғанда, бірқатар нақты нәтижелерге қол жеткізуге мүмкіндік бергені белгілі.

Оқытудың техникалық құралдар слайдтар, презентациялар, электрондық оқулық
Лекцияның оқудың тәртібі, оқыту әдістері мен түрлері: проблемалық оқыту технологиясы, дамыта оқыту технологиясы

Әртүрлі күрделілік деңгейдегі тапсырмалар (сұрақтар) және оларды бағалаудағы ұпайлардың үлестірілуі

Күрделі деңгей:

Геосаяси және геоэкономикалық факторлардың ҚР сыртқы саясатының негізгі принциптерінің қалыптасуына ықпалын нақты мысалдарда көрсетіңіз.

Орта деңгей:

Замануи сыртқы қауіптердің алдын алу әрекеттерді көрсетіңіз .

Жеңіл деңгей:

ҚР араб елдерімен және түркітілдес мемлекеттердің халақаралық ұйымдарымен қарым-қатынастары туралы баяндаңыз

БӨЖ және БОӨЖ тапсырмалары, олардың түрлері мен орындалуына қойылатын ұпайлардың үлестері

1.Қазақстан және Солтүстікатлант альянсы (САКҰ - НАТО).

2.Қауіпсіздіктің жаңа геосаяси мәселелері.

3.Қазақстан және ЕҚЫҰ

Пайдаланылатын әдебиеттер тізімі:

Негізгі:

1. Қазақстанның қазіргі заманғы тарихы: оқулық / жалпы ред. басқ: Т. Омарбеков, Т. Омарбеков, Г.С. Султанғалиева, Б.С. Сайлан және т.б. - Алматы: Қазақ ун-ті, 2018. - 476 с.
2. Бегалиева А.К. Қазақстан тарихы. Оқу құралы. Алматы: Қазақ университеті. 2017. -380 б.
3. Қазақстанның қазіргі заманғы тарихы: Дәрістер курсы. Алматы, 2018. Б.Б.Кәрібаев. -324 б.
4. Аяған Б. Қазақстанның қазіргі заман тарихы (1991-2014): / Б. Аяған. - Алматы : Атамұра, 2014. - 336 б.
5. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы: 4 кітаптан тұратын оқулық. 1-кітап. Қазақстан аумағы б.з.б. мыңжылдықтан бастап XIII ғ. басына дейін. – Алматы, Қазақ университеті, 2016
6. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы: 4 кітаптан тұратын оқулық. 2-кітап. XIII-XVIII ғ.ғ.– Алматы, Қазақ университеті, 2016
7. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы: 4 кітаптан тұратын оқулық / ҚР Білім және ғылым м-гі, әл-Фараби атын. ҚазҰУ құраст: Т.О.Омарбеков, Қ.С.Қаражан, М. Ж. Ташенев және т. б. - Алматы: Қазақ ун-ті, 2016. 3-кітап: Қазақстан отаршылдық және тоталитарлық жүйелер қыспағында. – 453 б.
8. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы. – 4 кітаптан тұратын оқулық. Тәуелсіз Қазақстан: алғышарттары және қалыптасуы. 4 кітап/ Т.Омарбеков, Б.С.Сайлан, А.Ш.Алтаев және т.б.. – Алматы, Қазақ университеті, 2016
9. Долгополов А. История Казахстана. Учебное пособие. Москва: Литерра, 2016. -344 с.
10. Хабижанова Г. Древняя история Казахстана. – Алматы, Қазақ университеті, 2018. -158 с.
11. Жолдасбаев С. Древняя и средневековая история казахского народа. Учебное пособие. – Алматы, Қазақ университеті, 2018. -530 с.
12. Қуандық Е. XIV- XX ғасыр аралығындағы Қазақ елінің тарихы бойынша лекциялар курсы. Алматы: Дәуір. 2015. -600 б.
13. Ұлы Дала тарихы: учебное пособие /Кан Г.В., Тугжанов Е.Л. – Астана: Zhasyl Orda, 2015. – 328 стр.
14. Сандыбаева А. Қазақстанның қазіргі заман тарихы. Оқу құрал. Түркістан, Тұран, 2018. -128 б.

Қосымша:

1. Қазақстан Республикасының тарихы: хрестоматия. Құраст. Қ.С.Қаражан, Ф.А. Қозыбақова, С.Смағұлов. т.б. Алматы: Қазақ университеті. 2018. -413б.
2. Акимбеков С. Казахстан в Российской империи. – Алматы, ТОО Институт Азиатских исследований, 2018. -562 с.
3. Акимбеков С. Казахи между революцией и голодом. – Алматы, ТОО Институт Азиатских исследований, 2021. -584 с.
4. Қазақстан (Қазақ елі) тарихы. Практикум. Т.Омарбеков, Б.Кәрібаев, Қ. Қаражан және т.б.. – Алматы, Қазақ университеті, 2016. -334 б.
5. Культурные процессы в Казахстане в 20-30 е годы XX века. –Алматы, Қазақ университеті, 2019. -188 с.
6. Алан Барнард. Антропология тарихы мен теориясы [оқулық] / А. Барнард; ауд. Ж. Жұмашова, 2018. - 240 б.
7. Шваб К. Төртінші индустриялық революция [монография] / К. Шваб; ауд.: Н. Б. Ақыш, Л. Ә. Бимендиева, К. І. Матыжанов, 2018. - 198 б.
8. История Казахстана. Документы и материалы (1917-2012). Сост. Алимгазинов К.Ш., Жылгелдинов М.Т. Астана, 2017
9. Абырой мен парыз (Еуропа елдеріндегі Екінші дүниежүзілік және Ұлы Отан соғысына қазақстандықтардың қатысуы): монография / Б. Ғ. Аяған; ҚР білім және ғылым м-гі, Мем. тарихы ин-ты. - Алматы: Литера-М, 2015. – 591 б.

10. Мұхатова О. Қазақстан тарихының тарихнамасы: Оқу құралы. Алматы: Қазақ университеті, 2016. – 246 б.
11. Сайлан, Б. С. Кеңестік Қазақстанның фашизмге қарсы күресі: жаңа көзқарастар мен ұстанымдар [Текст]: оқу құралы. - Алматы : Қазақ университеті, 2016. - 120 б.
12. Мекебаев, Т. Қ. Құмғанбаев Ж. Ж. 1917 жылғы Ресейдегі ақпан төңкерісі және оның Қазақстанға әсері: оқу құралы. - Алматы: Қазақ университеті, 2017. - 140 б
13. Макашева К.Н., Губайдуллина М.Ш. Қазақстан Республикасының сыртқы саясаты. Алматы: Қазақ университеті, 2018. -446 б.
14. Жораева Г. Алаш қозғалысының тарихы. Оқу құралы. Түркістан, ХҚТУ, 2018. -130 б.

WEB сайттар тізімі

1. e-history.kz
2. tarikh.kz